

Urmarea părintelui duhovnicesc – calea experienței Tainei Crucii și Învierii Domnului. Câteva reflecții asupra gândirii Sfântului Simeon Noul Teolog.

Pr. dr. Herban Laurențiu Mihai¹

Rezumat:

Învierea noastră duhovnicească începe încă de pe pământ în măsura părtășiei noastre Pătimirile Domnului. *Omorârea-de-viață-făcătoare* (νέκρωσις ζωοποιός) a Domnului se lucrează de aici în cel ce „se lasă jertfit și omorât în chip desăvârșit omorându-și voia proprie”². Calea inițierii în Taina Crucii și Învierii Domnului este pentru Sfântul Simeon concretizată în urmarea și ascultarea părintelui duhovnicesc – icoana lui Hristos³. Creștinul nu poate fi părtăș Învierii lui Hristos decât în măsura participării la Crucea și Moartea Sa prin tăierea voii proprii și împlinirea voii Lui. Teoforul Părinte subliniază legătura strânsă dintre Patimile, Crucea și Moartea lui Hristos și asumarea lor la nivel personal prin tăierea voii, accentuând rolul esențial al părintelui duhovnic fără de care nimeni nu poate pătrunde în Taina Bisericii întrucât Sfintele Taine ni se împărtășesc prin intermediul celor ce trăiesc acum⁴. Având ca temei propria sa experiență prin

---

¹ Pr. Herban Laurențiu Mihai, doctor al Facultății de Teologie Ortodoxă Sfântul „Andrei Șaguna”, din cadrul Universității „Lucian Blaga” din Sibiu.

² *Eth. 1, Scrieri I*, p. 338, Întâlnirea cu integrala operei Sfântului Simeon în spațiul românesc este accesibilă prin strădaniile arhid. Ioan I. Ică jr. *Viața și opera Noului Teolog* sunt traduse în patru volume la editura Deisis astfel: Sf. Simeon Noul Teolog, *Discursuri teologice și etice*, Scrieri I, Ed. Deisis, Sibiu, 2001; *Cateheze*, Scrieri II, Ed. Deisis, Sibiu, 2003; *Imne, Epistole și Capitole*, Scrieri III, Ed. Deisis, Sibiu, 2001; *Viața și Epoca*, Scrieri IV, Ed. Deisis, Sibiu, 2006. Referirile la scrierile Sfântului Simeon vor fi în continuare din aceste ediții cu următoarele prescurtări: *Discursuri Etice* (Eth.), *Cateheze* (Cat.), *Imne* (Imn.), *Epistole* (Ep.), *Capitole* (Cap.). Acolo unde a fost nevoie am apelat la ediția critică apărută în *Sources Chretiennes*.

³ Cf. *Cat. 20*.

⁴ *Ep. 3, Scrieri III*, p. 338.

legătura cu părintele său el dă mărturie de necesitatea unui părinte care să ne nască din Duhul Sfânt⁵.

Cuvinte cheie:

Simeon Noul Teolog, Cruce, Înviere, părinte duhovnicesc, mistagogie.

Sfântul Simeon Noul Teolog – note asupra unei biografii harismatice provocatoare

Principalele surse ce ne oferă informații privitoare la personalitatea harismtic-provocatoare a Sfântului Simeon Noul Teolog – „Viața”, scrisă de ucenicul Nichita Stithatul și propriile sale scrieri – pun în lumină patru acte principale în care se desfășoară parcursul pământesc al dumnezeiescului Părinte. Prima perioadă a vieții sale începe cu anul nașterii, 949, în Galatia Paflagoniei (Asia Mică). Finalizând educația primară în jurul vârstei de unsprezece ani vine în Constantinopol unde, sub protecția unchiului său, încheie studiile secundarecorespunzătoare celor liceale de astăzi⁶. La vârsta de patrusprezece ani întâlnește persoana care va amprenta decisiv destinul său duhovnicesc – Simeon Evlaviosul, un simplu monah fără hirotonie sacramentală. În această perioadă petrece și locuiește pentru mai mulți ani în casa unui patrician până în jurul vârstei de douăzeci și șapte de ani când se alătură comunității monahale de la Mănăstirea Studion⁷.

Astfel în 976 începe o nouă etapă a vieții Sfântului Simeon, prin intrarea în această renumită mănăstire a Constantinopolului, unde rămâne pentru puțin timp, după care se mută la mănăstirea Sfântul Mamas⁸. Peste doar trei ani de zile, tânărul Simeon este tuns monah, hirotonit preot și ales egumen al acestei mănăstiri. Timp de douăzeci și cinci de ani a încercat de pe această poziție, atât prin viața cât și prin cuvântările sale să-i inițieze pe monahii săi în tainele unei vieți lăuntrice duhovnicești și contemplative pentru a depăși limitele împlinirii sterpe și rigide a ritualurilor și formelor⁹. Reputația cuvântărilor, a vieții și a

---

⁵Ep. 4, *Scrieri III*, p. 348-349.

⁶ Cf. Athanarios Hatzopoulos, *Two Outstanding Cases in Byzantine Spirituality: The Macarian Homilies and Symeon the New Theologian*, Thesalonikē, 1991, p. 38; și *Scrieri IV*, n. 4, p. 244.

⁷*Viața, Scrieri IV*, p. 252.

⁸*Viața, Scrieri IV*, p. 258.

⁹ Consider o mărturie demnă de creditat însuși *Discursul etic 14*, din care redau un scurt fragment: „Prăznuiește numai ca să dobândești milă de la Dumnezeu prin rugăciunile aceloră [a sfinților]. Dar nici așa nu socoti că cele făcute de tine sunt o adevărată sărbătoare, ci mai degrabă socotește că aceasta este doar o prefigurare, o umbră și un simbol al sărbătorii. Căci

îndrumării sale duhovnicești au adunat în jurul său oameni influenți și renumiți din Constantinopol dar în același timp cerințele sale adresate monahilor din mănăstire, bazate pe o împlinire riguroasă a poruncilor Sfintei Evanghelii au cauzat – în anul 996 – revolta unui grup de vreo treizeci de monahi¹⁰. În anul 1005 Sfântul Simeon se retrage de pe poziția de egumen lăsând locul unuia dintre ucenici – Arsenie.

Debutul celui de-al treilea act pe scena vieții este marcat de retragerea din egumenat și de disputa cu Ștefan, episcop demisionar al Nicomidiei și sincl patriarhal, un exponent al teologiei speculative din Constantinopol. Disputa începe în anul 1003 în urma unei întrebări adresate de Ștefan lui Simeon cu referire la relațiile intratrinitare și a răspunsului dat de cel din urmă care a circulat fie în colecția de *Imne (Imnul 21)*, fie separat sub forma unei epistole în versuri (proză ritmată), și se încheie cu exilul forțat al Sfântului Simeon într-o suburbie asiatică a Constantinopolului – la Plaukiton¹¹. Aici restaurează mica mănăstire închinată Sfintei Marine refuzând întoarcerea la Constantinopol, precum și propunerea patriarhului de a-l hirotoni episcop. Sfântul Simeon îmbrățișează exilul său văzând în acesta o posibilitate concretă de împărtășire la nivel personal a suferințelor și pătimirilor Mântuitorului, a Apostolilor și a Părinților din vechime, preferând să

---

ce părtășie ar avea vreodată, spune-mi, cele sfințite și neînsuflețite și cu totul lipsite de simțire cu cele spirituale [inteligibile], dumnezeiești și însuflețite sau, mai bine zis, duhovnicești și vii, și care dau viața cea veșnică? Să-ți fie deci sărbătoare, ție, celui ce prăznuiești cu judecată și evlavie nu lumina ce strălucește în lampă spre a se stinge puțin mai târziu, ci însăși strălucirea curată a sufletului tău, care este cunoașterea lucrurilor dumnezeiești și cerești, dăruită de Duhul Sfânt celui ce este izraelit cu mintea”, Eth. 14, Scrieri I, p. 379.

¹⁰*Viața, Scrieri IV, p. 268.* Părintele J. McGuckin pune această revoltă a monahilor împotriva egumenului lor în corelație cu strădaniile crescânde ale lui Vasile II de a suprima opoziția aristocratică. Autorul face o lectură în cheie politică a vieții Sfântului Simeon, *Scrieri IV, p. 371.*

¹¹ O analiză a acestui conflict o găsim la I. Hausherr în Introducerea ediției critice a vieții Sfântului Simeon, *Nicétas Stéthatos. Un Grande Mystique Byzantin. Vie de Syméon le Nouveau Théologien (949-1022)*, *Orientalia Christiana*, vol. XII, num. 45, 1928, p. LXVII; de asemenea: A. Hatzopoulos, *Two Outstanding cases ...*, care susține incertitudinea în ceea ce privește adevărata cauză a controversei; precum și la Paul McGUCKIN, „Introduction”, în *Symeon the New Theologian, The Practical and Theological Chaptres and The three Theological Discourses*, Cistercian Publications, Kalamazoo, Michigan, 1982, p. 17-21. Autorul e de părere că esența controversei a fost de manieră hermeneutică, o problemă de accente și formulări teologice. Patriarhul a înțeles probabil la timp aspectul acesta al controversei, ceea ce explică faptul că Sfântul Simeon a fost condamnat datorită cultului foarte fastuos adus părintelui său duhovnicesc înainte de canonizarea oficială a acestuia. Cert este faptul că exilul și condamnarea Sfântului Părinte n-au fost rezultatul unor abateri dogmatice ci mai degrabă chestiuni legate de administrația bisericească.

trăiască în continuare la Sfânta Marina în isihie ca și martir al conștiinței¹². Odată cu terminarea lucrărilor de restaurare a mănăstirii își intensifică viața de isihie și luminat de har compune *Imnele* dragostei dumnezeiești¹³. Ultima parte a *Vieții* pune în scenă anumite minuni și profeții ale Sfântului, atât înainte cât și după moartea sa (12 martie 1022). Sfântul Simeon dă mărturie prin viața și scrierile sale de ceea ce a dobândit prin experiență: *omorârea-de-viață-făcătoare* pe care o purta în sine¹⁴. „Portretul său duhovnicesc e o sinteză a tuturor dimensiunilor vieții spirituale integrale, în același timp ascetic-practică, contemplativă, teologică, apostolic-didactică și martirică”¹⁵.

1. Cateheza 20

În *Cateheza 20* avem o frumoasă expunere a ideilor Sfântului Simeon Noul Teolog cu privire la povățuirea duhovnicească și a rolului pe care părintele duhovnicesc îl are în viața fiecăruia. El trebuie să fie un harismatic trimis de Dumnezeu ca răspuns la rugăciunile noastre stăruitoare. Părintele duhovnicesc este pentru noi icoana vie a lui Hristos – Hristos Însuși. A-i urma înseamnă a-I urma lui Hristos în toate aspectele și momentele vieții sale pământești, până la Moarte și Înviere¹⁶.

Încă dintru începutul *Catehezei* – care pare a fi mai degrabă o scrisoare decât o cuvântare orală¹⁷ - Cuviosul Părinte expune elementul central al *Catehezei*: Taina Crucii și asumarea ei în viața duhovnicească, singura cale spre desăvârșire și spre părtășie la Slava Învierii. Fie expresie a muceniciei sângelui, fie a muceniciei ascezei, asumarea crucii în viața fiecăruia este o „încelețare activă”, personală, „pentru a păstra până la moarte ascultarea față de voia lui Dumnezeu, prin care se ajunge la îndumnezeire. Mântuirea ființelor umane nu constă doar în răstignirea Domnului pentru ele ci și în dobândirea roadelor Jertfei de pe Cruce pentru satisfacerea dorințelor de fericire. Dimpotrivă, fiecare credincios ar trebui să se răstignească pe sine nu din obligație, ci din propria voință, întocmai precum Hristos, fiindcă doar prin această dorită răstignire de sine se ajunge la participare la Taina Crucii”¹⁸.

„Crucea” este pentru Sfântul Simeon „omorârea desăvârșită a voii proprii”, dezrădăcinarea tuturor poftelor și a dorințelor pătimase, răstignirea egoismului și a

¹² *Viața, Scrieri IV*, p. 317.

¹³ *Viața, Scrieri IV*, p. 318.

¹⁴ *Viața, Scrieri IV*, p. 330. Tema *morții-de-viață-făcătoare* este dezvoltată de Cuviosul Părinte în *Discursul etic II* și în *Cateheza 28*.

¹⁵ diac. Ioan I. ICĂ jr., *Viața Sfântului Simeon și epoca sa*, *Scrieri IV*, p. 20.

¹⁶ B. Krivochéine, n. 1, în *SC. 104*, p. 335.

¹⁷ „Διὰ τοῦτο καθάπερ ἤτησασθε γράψαι νῦν τῇ ἀγάπῃ ὑμῶν...”, *SC 104*, p. 330.

¹⁸ Pr. Ioannis Romanides, *Dogmatica Patristică Ortodoxă, o expunere concisă*, trad. rom. Dragoș Dâscă, Editura Eccliziast, 2010, p. 105-107.

iubirii de sine prin ascultarea de voia lui Dumnezeu, deoarece „*pentru nimic altceva n-am fost învățați de către Scriptură că trebuie să ne purtăm crucea până la sfârșit și n-am aflat din însăși experiența noastră, decât pentru răbdarea necazurilor și încercărilor și în cele din urmă, pentru moartea de bunăvoie, pe care în vremurile de atunci, când domneau ereziile, mulți au ales-o prin mucenicie și prin tot felul de chinuri, iar acum prin harul lui Hristos într-o vreme de adâncă și desăvârșită pace am fost încredințați că nimic altceva nu este «crucea» și «moartea», decât omorârea desăvârșită a voii proprii*”¹⁹.

Sfântul Simeon dezvoltă pe parcursul Catehezei o temă dragă lui, tema „imitării lui Hristos” sub îndrumarea unui părinte duhovnicesc, împreună cu el și urmând lui. El insistă asupra unei identificări între Hristos și părintele duhovnicesc pe care trebuie să-l privim ca pe Însuși Hristos. Bineînțeles că Hristos este singurul Mântuitor, însă El este Cel care în Duhul Sfânt ne descoperă în urma rugăciunilor stăruitoare un părinte harismatic: „*Fă, așadar, frate, precum ți-am spus, și du-te la omul pe care Dumnezeu ți-l va arăta în chip tainic prin tine însuși sau printr-un rob al Său. Și uitându-te la el ca la Hristos Însuși și vorbind cu el, așa să-l cinstești pe el și așa să fi învățat de el cele folositoare*”²⁰.

Pornind de la destinul hristologic al omului, „căci El [Hristos] este temelie nesfârșită pentru cei începători, nădejde nerușinată pentru cei aflați la mijloc și iubire nesăturată și viață nesfârșită pentru cei desăvârșiți”²¹, Sfântul Simeon expune adevăratul sens al ascultării de părintele duhovnicesc: imitare a lui Hristos și mistagogie în Taina Crucii, Morții și Învierii Domnului: „*Frate, cheamă cu stăruință pe Dumnezeu, cât să-ți arate un om care să te poată păstori în chip frumos, pe care trebuie să-l ascuți ca pe Însuși Dumnezeu*”²². Nu face obiectul studiului meu dezvoltarea problemei ascultării în Biserică, însă acest aspect soliciță atenție, întrucât pe cât de important este, ca fiind prima condiție a înaintării și sporirii în viața duhovnicească, pe atât de mult a dat naștere la numeroase devieri, cu precădere atunci când ascultarea este înțeleasă ca fiind o simplă disciplină cazonă.

Mântuitorul Iisus Hristos se retrăgea adeseori în pustie – retrageri ce constituie puncte cheie ale vieții Sale²³ - pentru a găsi în singurătate „ocazia” de a-L întâlni pe Dumnezeu-Tatăl, în afara zăpăcelii și agitației provocate de mulțimile de oameni. Folosind un verset din *Mt 10, 37-38*: „*Cine nu-și va lăsa tatăl și mama*

---

¹⁹ *Cat. 20, Scrieri II*, p. 223.

²⁰ *Ibidem*, p. 224.

²¹ *Ibidem*, p. 223.

²² *Ibidem*, p. 223.

²³ Cf. precizărilor și sugestiilor Hannei Hunt, *A guide to St. Symeon The New Theologian*, Cascade Books, Eugene, Oregon, 2015, p. 35.

și frații și toate averile lui și nu-și va lua crucea lui și îmi va urma Mie, nu este vrednic de Mine”, iubitorul de Dumnezeu Părinte, introduce precizările sale referitoare la tema urmării părintelui duhovnicesc și ascultării de acesta. Urmând duhovnicului, ucenicul urmează Lui Hristos Însuși și se face părtaș de „lucrările dumnezeiești așezate de către Hristos Cel Înviat în firea Sa omenească pe care a ridicat-o deasupra morții”²⁴. Renunțarea la voia proprie și urmarea părintelui deschide perspectiva întâlnirii lui Dumnezeu, a urcării pe muntele transfigurării unde firea se împărtășește de Lumina Necreată a Dumnezeirii, deplinătatea vieții dumnezeiești: „Dacă auzi de la el: «Ieși din pământul voii tale și din rudenia cugetului tău [Fc 12, 1]», să nu șovăi nici să nu te rușinezi (...) Căci poate acolo și se va arăta Dumnezeu (...) Dacă te urcă în munte [Mt 17, 1-6], urcă cu râvnă, căci vei vedea, știi bine, pe Hristos schimbat la față”²⁵.

Prin urmarea părintelui duhovnicesc – icoană a lui Hristos – la Cină²⁶, în Patimă²⁷, în Slavă și Lumină²⁸, ucenicul străbate etapele vieții duhovnicești: purificare, luminare și îndumnezeire. Prin tăierea voii și ascultare a cărei esență este împlinirea poruncilor lui Hristos, firea se împărtășește de energiile vieții veșnice, puterile de cunoaștere ale sufletului se intensifică, capacitățile gnoseologice ale minții sunt vindecate (iluminarea)²⁹, iar asupra omului se manifestă darurile Duhului Sfânt. Astfel ucenicul pătrunde rațiunile și sensurile lucrurilor dincolo de suprafața lor. Viața omului se schimbă treptat prin faptul că se umple tot mai mult de prezența lui Dumnezeu și de Slava Învierii, „pe cât este cu puțință oamenilor”, încă din viața aici³⁰. Pentru Sfântul Simeon - remarcă Vasili Krivoșein - „părintele duhovnicesc este o ființă harismatică, chipul viu al lui Hristos, Însuși Hristos. A asculta de el înseamnă a-L imita pe Hristos în întreaga Sa viață pământească, a trăi marile momente ale Evangheliei: Schimbarea la Față, pătımirea, moartea și Învieria. Și chiar dincolo de viața pământească a lui Hristos, în Cincizecime, care se reproduce launtric în fiecare creștin adevărat cu o putere nemicșorată, din timpurile apostolilor. Duhul Sfânt trimite pe părintele duhovnicesc ca urmare a căutărilor și a rugăciunilor noastre stăruitoare. Părintele

---

²⁴ Pr. Dr. Vasile Vlad, *Dimensiunea liturgică a vieții religios-morale*, Editura Universității Aurel Vlaicu, Arad, 2009, p. 18.

²⁵ *Cat. 20, Scrieri II*, p.224.

²⁶ *Ibidem*, p. 225.

²⁷ *Ibidem*, p. 226.

²⁸ *Ibidem*, p. 227.

²⁹ vezi Ieromonah Calinic Berger, *Teognosia – sinteza dogmatică și duhovnicească a părintelui Dumitru Stăniloae*, trad. rom. Ierom. Nectarie (Dărăban), Editura Deisis, Sibiu, 2014, p. 26.

³⁰ *Cat. 20, Scrieri II*, p. 227.

duhovnicesc ne naște spre viața spre viața duhovnicească; fără el noi nici măcar nu suntem născuți pentru viața veșnică”³¹.

2. *Paradigme mistagogice: norul și carul*

Sfântul Simeon nu tratează sistematic anumite teme sau aspecte ale vieții duhovnicești, ci ele se împletesc organic în scrierile sale, în centrul cărora stă mărturia vie despre Taina Crucii și Învierii Domnului pe care le-a trăit *în vedere, simțire și cunoaștere*. Pentru teoforul Părinte cel ce are credință se și smerește iar pe măsura smereniei este ascultător și următor al părintelui său duhovnicesc, în care-L vede pe Hristos, este împlinitor al poruncilor lui Hristos îmbrățișând Crucea Domnului prin martiriul ascezei, împărtășindu-se astfel, treptat de energiile vieții veșnice. Pentru a-l putea înțelege mai bine pe purtătorul de Dumnezeu Părinte se impune să ținem seama de exigențele sale privind experiența conștientă și reală a lui Dumnezeu ca răspuns și valorificare a harului primit în Sfintele Taine. În Biserica Ortodoxă aflăm toate mijloacele prin care putem ajunge la viața „după fire”, „la statura de bărbat desăvârșit, la măsura vârstei plinătății lui Hristos”³². La cunoașterea lui Dumnezeu se ajunge printr-o renaștere duhovnicească și printr-o adâncire a cunoașterii de sine. Calea pe care se urcă spre înălțimea cunoașterii duhovnicești este – pentru Sfântul Simeon - smerenia și o viețuire care imită pe Hristos³³. În această imitare a lui Hristos, un rol însemnat îl deține, așa cum am arătat în capitolul precedent părintele duhovnicesc. Povățuirea cu discernământ a ucenicului este esențială pentru devenirea și renașterea duhovnicească a acestuia. Lucrarea sinergică între om (duhovnic) și harul Duhului Sfânt oferă copilului (fiului duhovnicesc) posibilitatea și cadrul de a ajunge la maturitate duhovnicească³⁴: „*asemenea unei cisterne cu apă curgătoare, tot așa și părintele nostru sfânt s-a împărtășit din plinătatea Stăpânului nostru Hristos și s-a umplut de harul Duhului Său, care e apă vie [In 4, 10]. Dar, iarăși, asemenea celui care scoate din cisternă până la săturare apa care se re-varsă în afară din pricina belșugului ei, tot așa și noi înșine am văzut, am primit și am băut din preaplinul harului revărsat pururea din părintele nostru cel sfânt și ne-am spălat*

---

³¹ Arh. V. Krivoșein, *În lumina lui Hristos – Sfântul Simeon Noul Teolog (949-1022) Viața – Spiritulitatea – Învățătura*, trad. rom. Pr. Conf. Dr. Vasile Leb și Ierom. Gheorghe Jordan. IBMBOR, București, ¹1997, ²2005, p. 103.

³²*Theol. I, Scrieri I*, p. 81.

³³*Idem*, p. 80, la Sfântul Simeon, tema *imitării* lui Hristos nu are sensul dat în catolicism ci sensul de „viață în Hristos” dezvoltat de Nicolae Cabasila.

³⁴Hannah Hunt, „*Manifestation of thoughts and spiritual fatherhood: a Byzantine reappropriation of the desert tradition*”, Dissertation, Course tutor: Dr. J.A. McGuckin, University of Leeds, Department of Theology, August 1993, p. 21-23.

din el [In 9, 6-7] mâinile și picioarele, apoi ne-am îmbăiat [In 13, 9-10] întregi tot trupul și însuși sufletul în apa aceea nemuritoare”³⁵.

Părintele duhovnicesc este mediatorul harului lui Dumnezeu. Această mediere a cărei experiență o face personal în relația sa cu Simeon Evlaviosul o pune în lumină în *Cateheza 36*, unde dezvoltă „simbolismul mistic al spălării mâinilor și picioarelor și capului cu menționarea rolului lui Simeon Evlaviosul în această ablațiune mistică”³⁶. Pentru a sublinia legătura de factură mistagogică care îl leagă pe ucenic de părintele său, Sfântul Simeon folosește imaginea carului care îl înalță pe Ilie la cer și a norului pe care se înalță Mântuitorul la cer. Relația ucenic-duhovnic este una personală și vie. Duhul Sfânt este cel care-i călăuzește și înalță pe amândoi. Prin expresivitatea acestor imagini din Sfânta Scriptură el reușește să evidențieze atât rolul de mijlocitor al duhovnicului cât și lucrarea Duhului Sfânt: „fiindcă nici Ilie nu s-a ridicat la cer trupește fără acel car de foc [2 Rg 2, 11], nici Stăpânul nostru și Dumnezeu fără norul Duhului care L-a luat pe sus [FAp 1, 9]. Și deși Stăpânul putea să-l mute de pe pământ la cer pe Ilie fără carul care s-a arătat, ca pe Enoh [Fc 5, 24], și putea El Însuși să Se înalțe la ceruri fără norul și îngerii care i-au urmat, n-a făcut însă aceasta. De ce anume? Ca să ne învețe pe noi că și mintea noastră are negreșit nevoie de cineva care să o înalțe la cer și să-i arate priveliștile de acolo și să-i descopere tainele lui Dumnezeu; fiindcă așa cum pasărea nu poate să zboare în văzduh fără aripi, tot așa nici mintea omului nu se poate urca spre cele din care a căzut, dacă nu are pe Cel care să o ducă și să o poarte acolo”³⁷.

Paragraful surprinde tema urcușului și a desăvârșirii infinite a omului în Dumnezeu și totodată rolul părintelui duhovnicesc în această ascensiune gnozeologică. „Înfiat și născut din Dumnezeu prin Duhul Sfânt, credinciosul povățuit de un părinte duhovnicesc experimentat e călăuzit spre adevărata gnoză creștină, care nu este decât cunoașterea experimentală în rugăciune a Tainei Sfintei Treimi (...) gnoza creștină autentică e o pedagogie mistagogică indispensabilă”³⁸.

Cele discutate până aici mută accentele pe calitatea moral-duhovnicească a mistagogului și solicită anumite precizări. Textul evidențiază rolul de mediator și mijlocitor (*μεσίτης*) al părintelui duhovnicesc. În scrierile Sfântului Simeon părintele duhovnicesc apare în mai multe ipostaze: doctor (*ιατρός*), sfătuitor și povățuitor (*σύμβουλος*), mediator și mijlocitor (*μεσίτης*), garant și chezaș

---

³⁵ *Cat. 6, Scrieri II*, p. 112.

³⁶ *Scrieri IV*, p. 130, n. 13.

³⁷ *Theol. I, Scrieri I*, p. 81.

³⁸ Diac. Ioan I. Ică jr., (coperta IV) în: Ieromonah Gabriel BUNGE, *Părintele Duhovnicesc și gnoza creștină după avva Evagrie Ponticul*, Editura Deisis, Sibiu, 2000.

(ἀνάδοχος)³⁹. Prin mijlocirea sa înaintea lui Dumnezeu, părintele îi renaște și reîmpacă pe fii săi cu Acesta. Desigur, nu putem considera această mijlocire în sensul strict al cuvântului, deoarece Singurul Mijlocitor între Dumnezeu și om este Iisus Hristos, Dumnezeul-om: „Căci unul este Dumnezeu, unul este și Mijlocitorul între Dumnezeu și oameni: Omul Hristos Iisus” (1 Tim 2, 5). Mijlocirea duhovnicului este întotdeauna în strânsă legătură și dependență de cea a Mântuitorului⁴⁰.

Ne lovim din nou de insistența constantă a Cuviosului Părinte asupra experienței în „cunoaștere și vedere” pe care duhovnicul trebuie să o aibă, de familiaritatea și îndrăzneala înaintea lui Dumnezeu. Precum menționează Kallistos Ware, nimeni nu poate fi un adevărat „bătrân” (gheron, stareț, avva, părinte) de mâna a doua. Părintele trebuie să dea mărturie de ceea ce a simțit și a văzut el însuși. Pentru a fi un mijlocitor al împăcării altora cu Dumnezeu, trebuie să fie el însuși împăcat cu Dumnezeu⁴¹. Mistagogul Tainelor lui Dumnezeu, trebuie să fi văzut și cunoscut el însuși aceste Taine despre care să poată da mărturie, după principiul apostolic: „*Deoarece mulți s-au încercat să alcătuiască o istorisire despre faptele deplin adevărate între noi, / Așa cum ni le-au lăsat cei ce le-au văzut de la început și au fost slujitori ai Cuvântului (Lc 1, 1-2)*”.

Sfântul Simeon consideră necesară calitatea de mijlocitor a părintelui duhovnicesc, deoarece el îl introduce pe păcătos în atmosfera prezenței lui Dumnezeu. Mijlocirea părintelui duhovnicesc ne îndreaptă în două direcții: pe de o parte este reprezentantul și mijlocitorul oamenilor înaintea lui Dumnezeu, pe de altă parte este reprezentantul lui Dumnezeu înaintea oamenilor. Întrucât este o icoană vie a lui Hristos cuvântul duhovnicului trebuie primit ca venind din gura lui Dumnezeu. Ca atare nimeni nu poate fi un mistagog, un părinte duhovnicesc, dacă nu a dobândit mai întâi el însuși, într-o manieră directă și conștientă experiența Duhului Sfânt. Necesitatea unei sălășluiri conștiente și palpabile a Duhului Sfânt în viața duhovnicului este o temă constantă în scrierile sale⁴².

3. Necesitatea căutării și aflării unui părinte duhovnicesc

Din aspectele puse în discuție decurge necesitatea căutării și aflării unui părinte duhovnicesc, necesitate strâns legată de problema desăvârșirii și a îndumnezeirii. Duhovnicul este cel ce precede ucenicului pe această cale devenindu-i călăuză experimentată. O simplă și fugară confruntare între scrierile

---

³⁹ Kallistos T. Ware, „The Spiritual Father in St. John Climacus and St. Symeon The New Theologian”, în *SP XVIII/2* (1989), p. 299-316.

⁴⁰ *Ibidem*, p. 304.

⁴¹ *Ibidem*, p. 305.

⁴² *Ibidem*, p. 306.

dumnezeiescului Părinte și realitatea practică actuală din viața Bisericii cu privire la povățuirea duhovnicească dă naștere la anumite întrebări pe care nu le putem evita: Nevoia de a avea un părinte duhovnicesc după criteriile proclamate de Sfântul Simeon, este doar nevoia sa personală? Nevoia de a avea ca povățuitor un părinte harismatic și cu experiență este oare o necesitate doar a unei categorii de oameni? Bunăoară: monahii în mănăstiri, preoții și un restrâns număr de creștini. Toate aceste exigențe exprimate de Sfântul Simeon în legătură cu duhovnicul și paternitatea duhovnicească mai au relevanță pentru epoca în care trăim noi?

Mărturisirea sacramentală, așa cum o înțelegem noi astăzi avea o altă accepțiune în contextul bizantin al Sfântului Simeon Noul Teolog. „Inițial act public, cerut de la păcătoșii care fie fuseseră excomunicați oficial, fie comiseseră fapte care impuneau excomunicarea – treptat și în special după secolul al IV-lea – Mărturisirea a luat forma unei confesiuni particulare urmată de o rugăciune de iertare pronunțată de preot. Apoi ea s-a identificat aproape complet cu practica unei îndrumări duhovnicești particulare, larg răspândite în special în comunitățile monahale”⁴³. Astăzi, în practica generală a Bisericii îndrumarea duhovnicească este strâns legată și identificată cu preoția sacramentală, astfel încât pentru majoritatea covârșitoare a creștinilor îndrumătorul lor duhovnicesc este preotul paroh iar pentru monahi, starețul sau egumenul ori vreunul dintre preoții slujitori ai mănăstirii care aproape în exclusivitate au și hirotonia sacramentală. Lucrurile se prezentau puțin diferit în vremea Sfântului Simeon. Ca atare se cere să fim precauți atunci când dorim să privim învățătura sa prin lentilele secolului XXI, cu precădere când se referă la faptul că orice monah poate asculta spovedaniile și se poate pronunța în mod absolut cu privire la aceasta. Ceea ce rămâne relevant pentru noi din învățătura dumnezeiescului Simeon este faptul că autoritatea celui ce săvârșește Sfintele Taine stă în sălășluirea Duhului Sfânt evidențiată printr-o viață curată, ceea ce e de fapt sursa autorității sacramentale. Sfântul Simeon își prezintă argumentele în *Epistola despre Mărturisire*⁴⁴. Evident, el nu a negat niciodată lucrarea Duhului Sfânt prin mijlocirea Sfintelor Taine. Mai mult decât atât, nu găsim nici o exprimare asupra invalidității tainelor administrate de preoți

---

⁴³ John Meyendorf, *Teologia Bizantină. Tendențe istorice și teme doctrinare*, Ed. A II-a, trad. rom. Pr. prof. univ. dr. Alexandru Stan, Editura Nemira, 2011, p. 286.

⁴⁴ O minuțioasă analiză a acestei epistole ne este oferită de părintele Alexandru Roșu în teza sa de doctorat *Experiența Harului în teologia Sfântului Simeon Noul Teolog – teză de doctorat* (încă nepublicată), lucrare susținută în cadrul disciplinei Teologia Dogmatică și Simbolică, coord. Pr. prof. dr. Ștefan Buchiu, București, 2013, p. 209-218. Doresc doar să adaug trei modele vii de îndrumători duhovnicești contemporani care n-au avut hirotonia sacramentală: Siluan Athonitul, Iosif Isihastul și Paisie Aghioritul.

nevrednici sau vreo respingere a ierarhiei, ale cărei căi în viață au fost de nenumărate ori departe de a fi perfecte⁴⁵.

Părintele John Meyendorff arată că „prin secolul al XV-lea, mărturisirea particulară la un preot, urmată de o rugăciune pentru iertarea păcatelor, devenise o practică general acceptată printre laici, existând și alternativa mărturisirii la monahii ne-hirotoniți în mănăstiri. Această lipsă de claritate atât în teologie, cât și în practică a avut un efect pozitiv: Mărturisirea și Penitența s-au interpretat în primul rând ca o formă de vindecare spirituală. Căci însuși păcatul, în antropologia creștină răsăriteană, este în primul rând o boală, este patimă. Fără a nega privilegiul petrin al cheilor transmis tuturor episcopilor, sau puterea apostolică de a ierta păcatele, a cărei deținătoare este Biserica, teologii bizantini nu au căzut niciodată în ispita de a reduce păcatul la noțiunea de infracțiune juridică și care trebuie condamnată, pedepsită sau iertată; totuși ei erau conștienți de faptul că păcătosul este în primul rând un prins al satanei și, ca atare, este bolnav de moarte. Din acest motiv, Mărturisirea și penitența – cel puțin în planul ideal – și-au păstrat caracterul de eliberare și de vindecare, mai mult decât pe acela de judecată; de aici marea diversitate de forme și practici ca și imposibilitatea de a le închide în categorii teologice statice”⁴⁶.

În acești termeni și în aceste cadre înțelege Sfântul Simeon Noul Teolog mărturisirea, pocăința și necesitatea de a avea un părinte duhovnicesc pentru a fi mijlocitor, doctor și sfătuitor bun, pentru a ne putea iniția în lucrarea pocăinței și în făptuirea virtuților, pentru a putea prescrie „leacul” duhovnicesc de care fiecare are nevoie și pentru a sta cu îndrăzneală înaintea lui Dumnezeu pentru noi⁴⁷. Necesitatea unui părinte duhovnicesc este exprimată în legătură cu restaurarea firii căzute prin păcat, a renașterii din moartea produsă de păcat în fire și a reîmpăcării cu Dumnezeu, după Botez: *„Dacă moare cineva ce altceva dorește decât să învie, iar datornicul care n-are cu ce să dea înapoi datoria ce altceva dorește decât să primească iertarea datoriei și să nu fie aruncat în temniță până ce va da înapoi datoria sa? (...) Tot așa și cel zdrobit în bătaie de tâlhari (...) puterea sufletului fiindu-i destrămată de dispreț, zace priveriște înfricoșată și vrednică de milă pentru cei ce văd bine, sau mai bine zis duhovnicește, căderile sufletești. Așadar, cel ce s-a făcut prin păcat rob diavolului (...) și de batjocură lui Dumnezeu și Tatăl, călcat în picioare de vrăjmașii care s-au depărtat de Dumnezeu, dezbrăcat de purpura împărătească, lăsat înnegrit și ajuns în loc de copil al lui Dumnezeu copil al diavolului, ce va face oare ca să ajungă iarăși în posesia celor din care*

---

⁴⁵ Referirile de mai sus le-am preluat din studiul lui Robert John Beeson, „St. Symeon The New Theologian on Binding and Loosing”, in *SVTQ* 57 (2013), p. 89-99.

⁴⁶ John Meyendorff, *Teologia Bizantină...*, p. 287-288.

⁴⁷ *Ep. I, Scrieri III*, p. 310.

acăzut? Negreșit va căuta un mijlocitor și un prieten al lui Dumnezeu care să poată să-l restaureze ca mai înainte și să-l împace cu Dumnezeu și Tatăl⁴⁸. Avem expuse în prima parte a paragrafului consecințele căderii în păcat: destrămarea puterilor sufletești manifestată printr-o pierdere a echilibrului și sănătății, pentru că răutatea păcatului „îl leagă cu lanțuri de nedesfăcut, îi înrobește gândirea, iar celor captivi le va face cele mai rele dintre toate, ducându-i spre actele cele mai rele prin care e constituit și pe care le naște de fiecare dată, născută fiind și născând în același timp ca într-un cerc. E vorba de o infirmitate permanentă înnăscută în continuare în firea omenească. Cineva ar putea numi această stare a noastră boală. Pe de altă parte, omul deraiat și-a pierdut și orientarea adevărată, cu alte cuvinte calea desăvârșirii lui”⁴⁹.

O altă consecință firească (naturală) a păcatului, a îndepărtării de Dumnezeu este moartea sufletului, moartea spirituală. „Faptul de a fi despărțit de Dumnezeu înseamnă a te distruge și a nu mai fi. Și «pe cât este încă rob tiranului pe atât de departe este de a fi viu și moștenitor: pentru că fiind în concubinaj cu cel rău ajunge să stea departe de Dumnezeu; iar aceasta înseamnă a fi mort cu desăvârșire»”⁵⁰. Prin împlinirea poftelor și a patimilor, prin căutarea plăcerii se „crează în om impresia vieții, în timp ce în esență [patimile] nu fac nimic altceva decât să acopere absența vieții adevărate, adică moartea spirituală. E vorba despre viața moartă sau în stricăciune cum o numește nimerit Cabasila. Omul nu mai trăiește duhovnicește, ci pur și simplu biologic, deoarece prin îndepărtarea de Dumnezeu a pierdut suflarea Duhului, prin care s-a arătat sufletul viu”⁵¹. O altă consecință a păcatului de după Botez este pierderea hainei, a „purpurei împărătești” în care creștinul se îmbracă în Botez. Această pierdere echivalează de fapt pentru Sfântul Simeon cu nesimțirea harului sau cu moartea sufletului exprimate atât de frumos prin metafora cadavrului din *Discursul Etic 5*⁵². Treptat accentul discursului se mută spre nevoia unui mijlocitor și pe „calitatea” moral-duhovnicească a acestui mijlocitor care să aibă îndrăzneală și familiaritate pentru a ne reîmpăca cu Dumnezeu.

Privind puțin asupra vieții de ansamblu a Bisericii, așa cum își are cursul astăzi, putem întrezări două modalități de raportare a creștinilor la îndrumarea duhovnicească. O parte – cea mai restrânsă – care întreține o legătură vie cu părintele duhovnicesc și o altă categorie, a majorității creștinilor, pentru care

---

⁴⁸*Ibidem*, p. 309.

⁴⁹Panayotis Nellis, *Hristos, Dreptatea lui Dumnezeu și îndreptarea noastră – pentru o soteriologie ortodoxă*, trad. rom. Pr. Prof. Ioan Ică jr., Editura Deisis, Sibiu, Sibiu, 2012, p. 94.

⁵⁰*Ibidem*, p. 93.

⁵¹*Ibidem*.

⁵²*Eth. 5, Scrieri I*, p. 236-237.

îndrumarea duhovnicească – dacă o putem numi astfel – se rezumă fie la o mărturisire de cel puțin patru ori pe an, o dată sau și mai rar, pentru alții la un sfat ocazional și așa mai departe. Rămâne însă în picioare întrebarea: este necesară îndrumarea duhovnicească, așa cum este ea prezentată în scrierile ascetice și duhovnicești ale Părinților (majoritatea, dacă nu în totalitate - monahi) pentru toți creștinii?

Am ales în mod intenționat paragraful de mai sus pentru a putea înțelege faptul că efectele păcatului produse în firea omului sunt aceleași: slăbirea puterilor sufletești, moartea sufletului, nesimțirea duhovnicească, pierderea comuniunii cu Dumnezeu și a înfierii primite în Botez, fie că vorbim de clerici sau monahi, fie de mireni căsătoriți sau necăsătoriți, copii, tineri sau bătrâni. Tot omul ce păcătuiește după Botez, și „se întoarce ca un câine la vărsătura lui” are nevoie să caute și să găsească un îndrumător duhovnicesc.

În cea de-a treia *Epistolă*, de Dumnezeu insuflatul Părinte ne arată care este cauza principală care determină această diferențiere între creștini, încât unii simt nevoia de îndrumare duhovnicească și necesitatea unui părinte duhovnicesc care să-i inițieze în poruncile și tainele lui Dumnezeu iar alții nu simt această nevoie sau cel mai probabil întrețin un raport superficial cu preotul parohiei lor. Este vorba despre ne-cunoașterea de sine: „*Pentru că atunci când cineva are griji și împrăștieri, ca și cum ar fi nemuritor în lumea aceasta, și-și petrece zi și noapte numai în lucrurile lumești și născocoște feluri cum să câștige, să-și facă case frumoase, își strânge mulțime de dobitoace, animale și sclavi și-și agonisește vase, haine și covoare scumpe, și-și face orice alt capriciu și desfătare trupească, unul ca acesta – spune-mi! – se recunoaște pe sine însuși? Nu. Nu se recunoaște, desigur, nici pe sine însuși, nici cele făcute de el. Se cunoaște pe sine numai că e același, dar prin cele ce face arată că nu se cunoaște pe sine însuși și starea lui, nici nu știe ce face. Căci viețuiește ca și cum ar fi nemuritor*”⁵³.

Creștinii ignorați și care afirmă că nu au nevoie de îndrumare duhovnicească sunt plini de sine și inconștienți de faptul că nu știu nimic. Iubirea acestei lumi este cauza orbirii lor duhovnicești. Pentru a evita această categorie de ignorați, destinatarul epistolei, posibil un apropiat fiu duhovnicesc, după cum reiese din adresarea călduroasă și familiară de la final, este îndemnat să se roage lui Dumnezeu să-și deschidă „ochii sufletului” pentru a se cunoaște pe sine însuși și starea sa atrăgându-i atenția asupra faptului că: „Hristos a dat poruncile Lui

---

⁵³Ep. 3, *Scrieri III*, p. 334.

comune tuturor și nu le-a poruncit separat pe unele monahilor iar pe altele mirenilor”⁵⁴.

Îndemnul adresat acestui fiu duhovnicesc la finalul epistolei este cuprinzător și sintetizează învățătura Sfântului cu privire la necesitatea îndrumării duhovnicești: „*Acestea toate gândindu-le în tine însuși, iubitul meu copil duhovnicesc, învățând care e rânduiala obișnuită a lucrurilor, luptă-te, pe cât poți, să te faci creștin nu numai cu cuvântul, dar mai ales cu fapta. Câștigă-ți un părinte duhovnicesc, câștigă-ți un învățător, un mijlocitor la Dumnezeu; lipește-te de el cu iubire, cu credință, cu frică și cu dor, ca să fii împreună cu Hristos Însuși, ca să te învrednicești să te unești prin El cu Însuși Hristos și să te faci copărtaș și comoștenitor al slavei și împărăției Sale veșnice și să-L lauzi și slăvești împreună cu Părintele Lui și cu Preasfântul Duh în vecii vecilor. Amin*”⁵⁵.

Deci prima condiție a creștinului ce dorește să arate „pocăință adevărată după porunca lui Dumnezeu” și să înainteze în viața duhovnicească până la măsura bărbatului desăvârșit în Hristos Dumnezeu⁵⁶, este să aibă un părinte duhovnicesc, iar pentru că nu este ușor să găsești un părinte duhovnicesc harismatic, având experiența Duhului, el trebuie căutat. Ori lucrul acesta, cum arată Irénée Hausherr în cartea sa închinată paternității duhovnicești nu este foarte ușor având în vedere că „generația prezentă pare întotdeauna degenerată (...) Isihie Sinaitul, care a trăit după Sfântul Ioan Scărarul, afirmă încă din primul capitol al primei sale *Centurii* că «din pricina măreției și a frumuseții sale, sau mai bine spus, din pricina nepăsării și ne-grijii noastre, astăzi curăția inimii este rară la călugări». Acest astăzi n-a încetat niciodată. Din această cauză n-a fost niciodată ușor pentru ascetul aspirant să-și împlinească prima sa datorie: aceea de a-și alege un părinte duhovnicesc din marele număr de preoți sau monahi (...) Foarte important era ca el să știe semnele după care să-l recunoască”⁵⁷.

Pentru Sfântul Simeon alegerea și căutarea unui părinte duhovnicesc se face cu foarte multă responsabilitate și cu rugăciune stăruitoare⁵⁸. Harul lui Dumnezeu ne va ajuta să aflăm povățuitorul potrivit dacă îl vom căuta sinceri și vom însoți căutarea noastră cu faptele bune, milostenia, postul, rugăciunea, cererea neconținută⁵⁹. El îndeamnă la o căutare activă a unui astfel de povățuitor și

---

⁵⁴*Ibidem*, p. 336. Pentru motivele fundamentale care determină necesitatea paternității duhovnicești la Sfântul Simeon, se poate consulta: H.J.M. Turner, *St. Symeon The New Theologian and Spiritual Fatherhood*, E.J. Brill, Leiden, New York, 1990, p. 71-73.

⁵⁵*Ibidem*, p. 344.

⁵⁶*Cat. 14, Scrieri II*, p. 176.

⁵⁷Irénée Hausherr, *Paternitatea și îndrumarea duhovnicească în Răsăritul creștin*, Editura Deisis, Sibiu, 2012, p. 221-222.

⁵⁸*Cat. 20, Scrieri II*, p. 223.

⁵⁹*Ep. 3, Scrieri III*, p. 331.

înfățișează ca model pe sutașul Corneliu care l-a căutat pe Sfântul Apostol Petru deosebindu-l și distingându-l dintre învățătorii mincinoși⁶⁰.

Dumnezeu descoperă duhovnici și povățuitori sfinți și proroci celor dispuși să împlinească cuvântul lor. O minunată perspectivă inversă în care fiul își naște părintele duhovnicesc și-l face proroc pe măsura dorinței lui de a ajunge la Dumnezeu: „*Dacă vrei și tu să primești pe adevăratul, credinciosul și alesul ucenic al lui Hristos, du și tu o asemenea viață, fă și tu fapte asemănătoare, cazi și cheamă și tu la fel pe Dumnezeu prin milostenie, post și rugăciune și vei deschide ochii sufletului tău să vezi un asemenea om și tu, așa cum l-a văzut Corneliu pe înger (...) De aceea, celor ce erau râvnitori și purtau de grijă de mântuirea lor și începeau de la ei înșiși cele ce privesc mântuirea, celor care, pe cât le era cu putință, căutau pe Dumnezeu și lucrau binele, acestora Dumnezeu le-a descoperit și atunci și le descoperă și acum apostoli, proroci, drepți și sfinți, li i-a făcut cunoscuți iar ei i-au primit, i-au cinstit ca pe niște învățători ai evlaviei, ca pe niște mijlocitori ai lui Dumnezeu*”⁶¹.

Îndrumarea duhovnicească este absolut necesară oricui dorește să ajungă la desăvârșire și îndumnezeire. Rămâne însă o problemă: cea în care majoritatea creștinilor nu au un părinte duhovnicesc sau legătura lor cu preotul este minimală, de multe ori rezumată la relații de tipul „prestări-servicii” religioase: botez, cununie, înmormântare etc. Consider că nu e greșit să afirmăm faptul că prezența ori lipsa îndrumării duhovnicești autentice face diferența într-o comunitate monahală sau parohială între sfințenie și mediocritate.

---

⁶⁰*Ibidem*, p. 328-329.

⁶¹*Ibidem*, p. 329-330.